

SZTEhírek > Hírchívum > 2019. Október

A forradalom és az 1956 utáni megtorlás a MEFESZ-alapító egykori szegedi egyetemista emlékeiben

2019. október 22.

1956. október 16. és október 23. napjáról, a győztes forradalomról és a megtorlás miatt elveszett diákévekről Kiss Tamást, a MEFESZ egyik alapítóját, az SZTE egykori joghallgatóját kérdezték a mai egyetemisták. A Szegedi Történészhallgatók Egyesülete és az SZTE 1956-os Emlékbizottság 2019. október 15-i rendezvényén elhangzottakat lejegyeztük.

Cikk nyomtatás

Link küldés

Tetszik 0

– A múlt század közepéről, az akkori szegedi egyetemisták életéről, 1956 októberéről, az SZTE Auditórium Maximumában megalapított MEFESZ történetéről a szemtanúk visszaemlékezései és a történészek elemzése alapján készült – A szegedi láng (/sztehirek/2016-oktober/szegedi-lang-szegedi?

folderID=38347&folderID=38347&objectParentFolderId=25255) című – rövidfilmet együtt tekintettük meg az imént. Az ott elbeszéltek kiegészítéseként, kérjük, meséljen gyermekkoráról és középiskolás éveiről, családi viszonyairól! – fordult a történész doktorandusz Dávid Benjamin az egykori szegedi joghallgatóhoz, dr. Kiss Tamáshoz.

– Én sem az 1956-os eseményekről szeretnék először beszélni, hanem egy kicsit magamról. Úgy gondolom ugyanis, a történetem nem egyedi eset. Sőt, az 1945. utáni időszakról a kortársaimnak hasonló élményeik lehetnek – kezdte mondandóját dr. Kiss Tamás. – Balatonedericsről (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Balatonederics>) származom.

Szüleim pedagógusok voltak, az édesanyám tanított engem is: '45-ben zártam a negyedik elemi. Ősszel beírtak Keszthelyre, gimnáziumba, mint „kosztos diákot”. A következő évtől „bejáró diákként”

folytattam tanulmányaimat: rengeteget utazva naponta Ederics és a város között. 1948-ban, az utolsó évet már állami iskolában jártam, melyet osztálytársaimmal együtt, jellemzően, 'Lovardának' hívtunk. Az 1949. évet a Vajda János Gimnáziumban (<http://www.vajdazala.hu/>) kezdtem, ahol '53- ban itt érettségiztem...

Ebben az időszakban az én feladatomnak számított a zsír- és húsjegy beváltása. Apám hadifogságban sínylődött, édesanyám tartotta el a családot. Szegényes körülményeink jellemzéseként mesélem, hogy a ballagásra sem volt saját sötét öltönyöm, így kölcsön kellett kérni a családunk egy idősebb férfi ismerősétől... Jeles érettségivel rendelkeztem, ennek ellenére nem vettek fel az egyetemre, mert akkoriban oda „származás szerint” válogatták be a fiatalokat, engem pedig az „értelmiségi rétegbe” soroltak a pedagógus szüleim után... Ekkor Budapestre kerültem: Csepelen gyári munkásként dolgoztam egy évig. Ott szereztem először tapasztalatot arról, milyen „rabszolga sorsban” élnek, hogyan gondolkodnak az „uralkodó munkásosztály” tagjai. 1954-ben az elképzeléseimtől eltérő helyre, de felvettek a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi Karára, matematika-fizika szakra, ahonnan átiratkoztam a jogi karra.

– *A szegedi láng* ([/sztehirek/2016-oktober/szegedi-lang-szegedi?](/sztehirek/2016-oktober/szegedi-lang-szegedi?folderID=38347&folderID=38347&objectParentFolderId=25255)

[folderID=38347&folderID=38347&objectParentFolderId=25255](https://www.youtube.com/watch?v=38347&folderID=38347&objectParentFolderId=25255)) című rövidfilmben is hallhattunk arról, hogy az 1950- es évek Magyarországon milyen volt az egyetemisták élete. Az ön emlékeiben mi őrződött meg erről az időszakból?

– Egyetemi kollégiumba kerültem a szociális mutatóim és a tanulmányi eredményeim miatt. A kollégiumi szobában emeletes ágyakon aludtunk, nyolcan-tízen éltünk egy szobában. Viszont nem kellett nélkülöznom, mert menzára és szállásra is jutott pénzem, sőt: havonta egyszer moziba is el tudtam menni. Igaz, két éven át utaztattunk Balatonederics és Szeged között egy apám által készített fa ládát, amiben gyümölcsöt és más élelmet küldtek nekem. Szegeden döbbenet tapasztaltam, hogy nem csupán otthon és a csepeli gyárban nem beszélhettünk őszintén, hanem az egyetemen sem, a társaink körében. Ez egyfajta ösztönös védekezés alakult ki a fiatalokban is. Ezt a közösségeken belüli feszült hangulat először 1956-ban kezdett oldódni. Az akkori nagy dunai árvíz után a DISZ, a kommunista párt ifjúsági szervezete építőtáborokat szervezett, s én is jelentkeztem. Így jutottam el a Homorúd (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Homor%C3%83%C2%BAd>) nevű faluba, ahová az ország minden pontjáról érkeztek egyetemisták. Ott meglepve tapasztaltam, hogy végre nyíltan beszélhettünk és vitatkozhattunk a politikáról is. Ott hallottam például a Szovjetunió kommunista pártján belüli változásokról, a Petőfi-körről...

– *Mely események vezettek oda, hogy 1956. október 16-án összegyűltek a Szegedi Tudományegyetem*

– Október elején az orosz nyelv fakultatívvá tételének a javaslatáról rölap érkezett a fővárosból. Erről beszélgettünk a barátaimmal, amikor bevettem az ötletet: alakítsunk egy diák érdekvédelmi szervezetet. A DISZ vezetői tudomást szereztek arról, hogy néhány napja már szerveződnek a diákok. Összehívtak október 16-ra egy nagygyűlést, ahol tudatni szeretnék volna velünk, hogy a mi dolgunk a tanulás, nem pedig a politizálás. Akikről tudták, hogy a szervezők lehetnek, kemény fenyegetést kaptak. Mi, ennek ellenére sem ijedtünk meg, oda mentünk az Auditorium Maximumba, a DISZ által meghirdetett gyűlésre. A terem zsúfolásig megtelt, de a DISZ-vezetők késtek. Erre mi kiálltunk a mikrofon elé, elmondtuk az összegyűlt diákok előtt a tervünket, melyet ők éljenezve hallgattak végig, s így megalapítottuk a kommunista párttól és a DISZ-től független Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségét. Ám ezen az 1956. október 16-i gyűlésen arról állapodtunk meg, hogy 20-ára mi hívunk össze egy gyűlést, ahol megvitatjuk a MEFESZ szervezeti szabályait. Addig a szegedi egyetemistáktól és főiskolásoktól intézményenként és karonként három-három vezető megválasztását kértük. Így jött létre a MEFESZ 18 tagú bizottsága, amelyik előkészítette a nagygyűlést.

A MEFESZ október 20-ai gyűlésén elhangzottakról megmaradt a hangfelvétel. Emlékszem: a Szegedi Tudományegyetem bölcsészkar épületének a teljes lépcsőháza megtelt, az emberek a szervezeti szabályok után a 16-án felvetődött követelések újbóli megfogalmazását, elfogadtatását várták igazán. Ez az október 20-i nagygyűlés azért fontos, mert egyedül a szegedi egyetemen volt olyan rendezvény, amit mi, egyetemisták, illetve a MEFESZ szervezett, és nem a kommunista párt ifjúsági csapata. A többi egyetemen az október 22-i gyűléseket is a DISZ hívta össze, de a szegedi MEFESZ küldöttei is szót kértek és kaptak. Elmondtuk a MEFESZ követeléseit, amelyeket átvett az ifjúság, s a Budapesten és Debrecenben 1956. október 23-án az utcákra vonult tüntetők, majd az egész ország...

– *Az 1956-os forradalom leverése után részesült-e retorzióban az eseményekben való részvétel miatt?*

– Tény: 1956 decemberéig szünetelt az egyetemi oktatás Szegeden is. Január közepén, 1957-ben, értesítést kaptam, hogy kezdődik az egyetem, így visszajöttem Szegedre, de a házi nénim rémülten várt, mert a rendőrség ott, a Római körút 40. szám alatti albérletben keresett. Azonnal sarkon fordultam. Szegedről Budapestre repülővel jutottam el, ugyanis – azt gondoltam, s később be is igazolódott – a pályaudvaron már vártak rám...

Áprilisban levelet kaptam az egyetemtól, miszerint „fegyelmi eljárást” indítanak ellenem, ott személyesen meg kell jelennem... Mikor megérkeztem, az egyetemen közölték velem, hogy ők nem tudnak semmiről... Ám ahogy a jogi kar épületéből kiléptem, letartóztatott két civilruhás nyomozó... Egy éves vizsgálati fogságba kerültem...

1958 februárjában kezdődött a bírósági tárgyalás a „Kiss Tamás és társai” perben. A vádlottak padján hét egyetemista és egy olyan tanár ült, akinek a lakásán rölapokat készítettünk... Tény: az országban ez volt az egyetlen olyan per, amelyben az 1956. október 23., a forradalom kitörése előtti tevékenységért ítélték el valakit.... Első fokon 8-10 év börtönbüntetést kaptunk, majd ezt – az esetemben például öt évre – csökkentették '59 tavaszán. Azért fogtak ilyen keményen minket, mert „értelmiségi rétegből” származtunk, így „tudnunk kellett” volna, hogy tetteink milyen következményeket váltanak ki: mindaz „a proletárdiktatúra megdöntéséhez vezetett volna”...

A börtönélet számunkra, fiatalok számára egyszerűnek tűnt, ugyanis egyetemisták és tanárok között éltünk a zárkákban. De azoknak, akik családot hagytak otthon, nehezebb lehetett ez az időszak. Erről az 1989 utáni „zárka találkozókon” többször is beszéltünk.

– *A szegedi MEFESZ követeléseiből születtek meg 1956 jelszavai. A 63 évvel ezelőtt megfogalmazott értékek közül mi lehet példamutató a mai fiatalság számára?*

– Amit fontosnak és példamutatónak érzek '56-ból, az az önszerveződés és a példamutatás, valamint az igények bátor megfogalmazása. Mert abban az esetben, ha „alulról felfelé” fogalmazódnak meg az igények, ráadásul a tömeg erejével, akkor nem „fentről” fognak irányítani, mondják meg, hogy „lent”

mit kell csinálni. Munkásbizottságokat, forradalmi bizottságokat alakítottak az emberek. Kialakult az emberekben az önkormányzatiság...

– *Az 1956-os őszi időszak milyen befolyással volt az életére?*

– 22 évesen börtönbe kerültem, utána egy évtizeden keresztül nagyon nehéz volt elhelyezkedni. Amikor megnősültem, Balassagyarmaton találtam munkát, de egy nap után kirúgtak a munkahelyemről, mert valaki felismert...

1990 óta viszont „fürdök” ebben a helyzetben: a politikai foglyok képviselőjeként tevékenykedtem, ünnepségek, kitüntetések sora következett. Helyre került a mérleg, a rossz, és a jó.

– *Miért nem disszidált, amikor látta, hogy problémája lesz 1956-os tetteiért?* – hallatszódott a kérdés a közönség soraiból.

– Elárulom: elindultam 1957 januárjában, egy távoli rokonhoz, Vas megyébe, a határ szélére de ott átgondoltam a helyzetem, az életem és visszafordultam. Bujkálni kezdtem, több hónapig nem találtak meg. De ha sikerült elkapniuk engem, akkor nem enyhe büntetést kaptam volna... Mert a forradalom leverése utáni hónapokban halálos ítéletek születtek.... Nem bántam meg a döntésemet, az úgynevezett „disszidensek” történeteit hallgatva sem.

– *A családját érte bármilyen megtorlás?*

– 1956 decemberében nem részleteztem az elmúlt hónapok eseményeit a szüleimnek. Amikor börtönbe kerültem, négy hónapig, nem jelentkezhettem, csak sejtették, hogy hol lehetek. Sokáig nem tudtam, édesapám miként élte meg a helyzetet, de kiderült, hogy miután a fogságból hazaért, a zalai Fehér Gárda (http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_feher_garda), az antikommunista szerveződés tagja volt, majd a kis falunk, Balatonederics '56-os forradalmi bizottságának titkárának választották. Ekkor megnyugodtam, mert bizonyos lehettem abban, hogy édesapám megértette, hogy mit miért csináltam.

– *A szegedi egyetem szerepe a helyére került az 1956-os forradalmi események szempontjából?* – tette fel kérdést az SZTE újságíró gyakornoka.

– Ma már igen, hiszen szerepel a tankönyvekben is 1956. október 16., és a szegedi egyetemen megalakult MEFESZ. Arról még nem zárult le a vita, hogy a Műegyetem, vagy a Szegedi Tudományegyetemen mi, a MEFESZ-gyűlésen fogalmaztuk meg a forradalmi pontokat. Ám a MEFESZ 1956. október 20-i nagygyűlésen készült hangfelvétel ékesen és hitelesen bizonyítja: a forradalom gyújtószikrája Szegedről indult. S ezt a tényt hirdeti immár az SZTE Auditórium Maximumát „történelmi emlékhellyé” emelő sztélé is. Ennél az elismerésnél többet, a forradalom és szabadságharc után 63 évvel, már nem kívánhatunk...

SZTEInfo – Kubik Szintia

Fotó: Bobkó Anna

Korábban írtuk:

„Történelmi emlékhely” – 1956. október 16. emléktáblája az SZTE Auditórium Maximumánál
(</sztehirek/2019-oktober/tortenelmi-emlekhely?folderID=49833&objectParentFolderId=19396>)

A szegedi egyetemen lobban fel az 1956-os forradalom lángja (</sztehirek/2019-oktober/szegedi-egyetemen?folderID=49833&folderID=49833&objectParentFolderId=19396>)

Történelmi emlékhely az SZTE Auditórium Maxima, ahonnan elindult az '56-os forradalom
(</sztehirek/2019-marcius/tortenelmi-emlekhely>)